

Personer som inte överensstämmer med rådande normer eller tillhör vissa grupper kan bli utsatta för diskriminering eller kränkningar. De blir begränsade i sitt handlingsutrymme och i sina möjligheter att tillgodogöra sig de mänskliga rättigheterna.

Mål: Att utifrån verklighetstroga berättelser få mer kunskap om vilka rättigheter och vilken lagstiftning som finns. Att få en djupare förståelse för hur diskriminering, kränkningar, begränsningar, grupptillhörighet och normer är kopplade till varandra.

Instruktion:

På nästa uppslag finns olika berättelser. Kopiera berättelserna och klipp ut dem. Dela in eleverna i smågrupper och dela ut lapparna till grupperna. Låt grupperna diskutera berättelserna under några minuter. Läs sedan upp berättelserna en i taget och låt varje grupp redovisa vad de diskuterat. Släpp in övriga grupper i diskussionen.

I flera berättelser finns frågor om vem i samhället personen kan få hjälp av. Skriv stöd/hjälp på tavlan. Gör allt eftersom grupperna redovisar en lista som visar vilka personer, myndigheter eller verksamheter som kan ge stöd och hjälp. Facit med svar på hur berättelsen kan kopplas till diskrimineringsgrunderna i svensk lagstiftning, de mänskliga rättigheterna, och skolans styrdokument finns efter berättelserna. Där finns också en lista med myndigheter/organisationer som personerna i berättelserna kan kontakta. Fyll på stöd/hjälp-listan utifrån facit.

Att tänka på:

I en del elevgrupper kan det uttryckas kränkande åsikter om och skuldbeläggning av personerna i berättelserna. Styr då tillbaka samtalet till dilemman; de normer som begränsar personen och de rättigheter som inte respekteras.

Tips: Läs mer om diskriminering och kränkande behandling på DO:s hemsida do.se

Skriv ut och klipp ut berättelserna

Javier

Javier är 19 år och har precis gått ut gymnasiet. Han är äntligen klar med sin yrkesutbildning och vill börja söka jobb. Javier skickar iväg flera ansökningar men får inget svar. Han har hört att en del företag diskriminerar personer med namn som inte låter svenska. Javier skickar därför iväg sin ansökan igen till samma företag men kallar sig istället Johan Dahlgren. Två företag kontaktar honom tre dagar senare.

- Vilka av Javiers rättigheter respekteras inte?
- Har personer med ett svenskt namn några fördelar? Vilka?
- Tror du att det här händer ofta?
- Vem kan Javier få hjälp av?

Jamela

Jamela är 16 år och hon älskar att lära sig nya saker. Hon brukar lyssna på ljudböcker och se dokumentärer på tv och internet. Hon har också startat en ljudlogg. Men i skolan går det inte bra och hon riskerar att inte bli godkänd i flera ämnen. Jamela har nyligen fått diagnosen dyslexi som betyder att hon har svårt att läsa och skriva. Hennes föräldrar har sagt till skolan att hon behöver hjälp av en specialpedagog. Skolan säger att det inte finns pengar till det och att Jamela skulle kunna nå målen om hon pluggar mer hemma.

- Jamela diskrimineras. På vilka sätt?
 - Vilka normer finns i berättelsen?
 - Vem kan Jamela få hjälp av?
-

Gabriel

Gabriel brukar fira sin födelsedag tillsammans med sin familj. I år skulle Gabriel vilja att hans pojkvän också var med. Han är jätteförälskad och vill att hans familj ska få träffa pojkvännen. Gabriel tror att hans föräldrar vet att han har en pojkvän men de har aldrig pratat om det. Han tänker att föräldrarna tycker att det är fel enligt religionen att en kille har en pojkvän. De skulle också vara oroliga för vad andra på festen skulle säga. Gabriel vill fira sin födelsedag tillsammans med både sin familj och sin pojkvän men vet inte hur han ska göra.

- Tror du familjen är mest orolig för vad andra ska säga eller vad som rätt och fel enligt religionen?

- Vilka rättigheter kan kopplas till berättelsen?
 - Vilka normer finns i berättelsen?
 - Varför tror du att Gabriel aldrig har pratat med sina föräldrar om att han har en pojkvän?
-

Ahmed

Ahmed är 14 år och var med om en bilolycka för två år sedan. Då förändrades hans liv helt. Han använder nu rullstol. Efter olyckan var alla jättesnälla mot honom och alla hans kompisar från fotbollslaget ställde upp. Efter några månader tappade han kontakten med fler och fler eftersom han inte kunde vara med och spela längre. Nu har han bara några få "äkta vänner" kvar. På senaste tiden har han fått jobbiga kommentarer i korridoren i skolan om att han använder rullstol. På internet får han ofta elaka meddelanden och kommentarer från folk i hans skola och andra som han inte vet vilka de är. Hans familj är ett bra stöd och han vet att de alltid kommer att ställa upp. Men Ahmed har börjat känna sig mer och mer ensam och är rädd att alla vänner kommer försvinna.

- Vilka av Ahmeds rättigheter respekteras inte?
 - Har skolan skyldighet att göra något åt trakasserierna både i skolan och på internet? I så fall vad?
 - Vilka normer finns i berättelsen?
-

Skriv ut och klipp ut berättelserna

Khalid

Khalid gick Barn- och fritidsprogrammet på gymnasiet. Han älskar att leka med barn och tycker det är viktigt att vara en bra förebild. Nu håller han på att söka jobb. När han var på en jobbintervju på en förskola sa chefen att de helst inte anställer manlig personal eftersom de inte vill ha problem med barnens föräldrar.

- Varför tror ni att chefen är orolig för att få problem med föräldrar om en man anställs på förskolan?
- Vilka av Khalids rättigheter respekteras inte?
- Vem kan Khalid få hjälp av?
- Skulle det vara någon skillnad om Khalid var en tjej och sökte förskolejobbet? Vilken?

Melissa

Melissa är äldst av fyra syskon. Hennes föräldrar säger att det är hennes ansvar att ta hand om sina yngre syskon i skolan. De säger att om det händer dem något är det hennes fel. I skolan brukar Melissa försvara sina syskon gentemot de andra barnen. Det gör att hon ofta hamnar i bråk. När skolpersonalen berättar om bråken för pappan brukar han slå Melissa. Det gör han ganska ofta när han tycker att hon gjort fel.

- Gör Melissas föräldrar något som strider mot hennes rättigheter, i så fall vad?
 - Är det Melissas fel att hon ofta hamnar i bråk?
 - Vem kan Melissa få hjälp av i den här situationen?
-

Emma

Emma får nästan aldrig göra något på fritiden utan måste gå direkt hem efter skolan och hjälpa sin mamma att laga mat och städa eller ta hand om sina yngre syskon. Emma älskar verkligen sina småsyskon och vill vara en bra storasyster men ibland vill hon ha lite tid för sig själv. Hennes föräldrar kontrollerar henne hela tiden. Om hon någon gång får gå på bio med sina kompisar skjutsar och hämtar hennes pappa henne och kompisarna. Han tittar också igenom hennes mobil och hennes väska flera gånger i veckan. Emma har försökt prata med sina föräldrar men ingenting har förändrats.

- Har föräldrarna rätt att kontrollera Emma så som de gör?
 - Vem kan Emma få hjälp av i den här situationen?
 - Skulle Emmas föräldrar behandla henne annorlunda om hon var kille? På vilket sätt?
 - Vilka av Emmas rättigheter respekteras inte?
-

Robin

Robin älskar sport. Simning är en av hennes favoritsporter men hon vågar inte gå till badhuset längre. Robin är en transperson. Hon föddes som kille men kände redan som liten att hon egentligen borde vara tjej. Nu har hon genomgått en operation som heter könskorrigering för att hennes kropp ska se ut som det kön hon känner sig som, en tjej.

Förra veckan gick hon till badhuset för första gången efter operationen. Hon var lite nervös när hon gick in i tjejernas omklädningsrum. Direkt när hon kom in sa en kvinna till henne att hon inte fick vara där. Robin försökte förklara men kvinnan förstod inte. Robin pratade med personalen som sa att hon inte fick gå in i tjejernas omklädningsrum. Robin fick gå hem utan att ha simmat.

- Vilka av Robins rättigheter respekteras inte?
- På vilket sätt gjorde personalen fel?
- Vem kan Robin få hjälp av?
- Vilka normer finns i berättelsen?

Skriv ut och klipp ut berättelserna

Abbe

Abbe är 18 år och går ut gymnasiet om några månader. Han har ganska mycket frihet och får vara ute länge på kvällarna med sina kompisar. Men det finns en sak som oroar honom. Hans bror gifte sig direkt efter gymnasiet och nu har föräldrarna börjat prata om giftermål för hans del också. De säger att han kommer att mogna när han gift sig och att det är dags att han börjar ta mer ansvar. Men Abbe vill plugga vidare efter gymnasiet och känner sig inte alls redo att ha en egen familj.

- Vilka av Abbes rättigheter respekteras inte?
- Vem kan Abbe få hjälp av i den här situationen?
- Vilka normer finns i berättelsen?

Nadja

Nadja är 18 år. Hon är rom och har valt att ha på sig den traditionella stora kjolen. Hon är själv stolt över sina traditioner men många tittar konstigt på henne när hon är ute och undviker att sätta sig bredvid henne på bussen. Flera gånger har de som jobbar i affärerna förföljt henne när hon tittat på saker och två gånger har hon blivit anklagad för snatteri. Båda gångerna blev hon släppt efter att polisen kollat igenom hennes saker och sett att hon inte tagit något. Nu är Nadja trött på allt det här.

- Vilka av Nadjas rättigheter respekteras inte?
 - Vem kan Nadja få hjälp av?
 - Vilka andra klädstilar/klädesplagg kan bidra till att personer diskrimineras?
-

Anna och Alejandra

Anna och Alejandra har varit tillsammans i ett år och är jättekära. De har bokat bord på en restaurang för att fira ettårsdagen. När de står och väntar i kön på restaurangen ser de att två servitörer tittar på dem när de håller varandra i handen och pussas. När Anna och Alejandra kommer fram i kön förklarar en av servitörerna att det tyvärr har blivit en dubbelbokning och att de inte har några bord lediga. Samtidigt är flera bord i restaurangen tomma.

- Varför tror du att Anna och Alejandra inte får ett bord?
- Vilka av Anna och Alejandras rättigheter respekteras inte?
- Vem kan Anna och Alejandra få hjälp av?

Kayla

Kayla hänger mest med killarna i skolan. Hon får mycket respekt i skolan, både bland killar och bland tjejer. Hon har samma klädstil som killarna i klassen och folk säger att hon beter sig "som en kille" men ingen tycker att det är dåligt eller konstigt. När de har sexualundervisning delar läraren upp eleverna i tjej- och killgrupper "för att de ska våga prata mer öppet". Kayla pratar med läraren och frågar om hon kan vara med killarna istället, för hon känner sig mer trygg med dem. Men läraren säger: Nej, du är faktiskt en tjej, du får vara med tjejerna.

- Kunde läraren ha gjort på något annat sätt?
 - Vilka av Kaylas rättigheter respekteras inte?
 - Vem kan Kayla få hjälp av i den här situationen?
 - Vilka normer finns i berättelsen?
-

Skriv ut och klipp ut berättelserna

Iria

Iria går på gymnasiet och spenderar den mesta av sin fritid med sina nära vänner. Men Iria känner sig splittrad. Hon är bisexuell och har blivit kär i både killar och tjejer. Hon är också troende och religionen är viktig för både henne och familjen. En del av hennes vänner förstår inte hur hon vill vara religiös, de tycker att hennes religion diskriminerar bisexuella. Irias vänner som har samma religion tycker det är fel med bisexualitet och tycker att man måste välja. Iria har en moster som har samma religion och som respekterar Iria som hon är men annars finns det ingen som Iria känner sig helt avslappnad med.

- Tror ni att det är många inom samma religion som tänker olika om hur man kan leva sitt liv?
- Vilka rättigheter kan kopplas till berättelsen?
- Tror ni det finns många som känner att de inte riktigt passar in någonstans?
- Vilka normer finns i berättelsen

Sandra och Nohemi

Sandra och Nohemi går i nian. Det finns en lärare som flera gånger har rört vid dem på ett sätt de tyckte kändes obehagligt. De bestämmer sig för att gå till rektorn och anmäla händelserna. Rektorn säger att de kanske missuppfattade och att det säkert inte var illa menat.

- Har läraren gjort något fel enligt lagen? I så fall vad?
- Har rektorn gjort något fel? I så fall vad?
- Vilka av Sandra och Nohemis rättigheter respekteras inte?
- Vem kan Sandra och Nohemi få hjälp av i den här situationen?

Shirin

Shirin går på hotell- och restaurangprogrammet på gymnasiet. Hon har precis börjat en praktik i ett hotellkök och tycker det är jättespännande. Efter några dagar säger hennes kontaktperson att hon måste följa hygienreglerna och inte ha på sig slöja när hon jobbar i ett kök. Shirin känner sig orättvist behandlad och är inte säker på om hennes kontaktperson har rätt att förbjuda henne att bära slöja i köket.

- Vilka av Shirins rättigheter respekteras inte?
 - Vem kan Shirin kontakta för att få hjälp?
 - Vilka normer finns i berättelsen?
-

Alex

Alex går på gymnasiet och jobbar extra i en affär. En dag säger Alex till sin chef att han behöver vara ledig en dag om två månader för att fira en viktig religiös högtid med sin familj. Chefen säger att han bara kan få ledigt på de religiösa högtiderna som är markerade i kalendern.

- Vilka rättigheter kan kopplas till berättelsen?
 - Gör Alex chef något fel?
 - Vem kan Alex kontakta för att få hjälp?
 - Vilka normer finns i berättelsen?
-

Myndigheter, organisationer och verksamheter som kan ge stöd och hjälp:

DO, Diskrimineringsombudsmannen (do.se)

BEO, Barn- och elevombudet (skolinspektionen.se/BEO)

Polisen, (polisen.se)

Skola, (kurator, sjuksköterska, rektor)

Socialtjänsten, (se din kommuns hemsida)

Ungdomsmottagning, (hitta information och den lokala ungdomsmottagningen på umo.se)

BUP, barn och ungdomspsykiatri

Fackförbund, (fackförbund.com, lo.se, sac.se, unionen.se m.fl.)

Kommunens barnombudsman eller diskrimineringsansvarig, (barnombudsmannen.se eller kommunens hemsida)

Ideella organisationer, BRIS (bris.se), tjejjourer (tjejjouren.se), killfrågor.se, antidiskrimineringsbyrå

(adbsverige.se), Rädda Barnen (rb.se och rbuf.se), Nationella hjälplinjen (hjalplinjen.se), Brottsofferjouren för unga (ungaboj.se) m.fl.

Facit till berättelserna utifrån de mänskliga rättigheterna, barnkonventionen, svensk lagstiftning och skolans styrdokument:

Javier och Nadja: Enligt de mänskliga rättigheterna och svensk lagstiftning har alla rätt att inte bli diskriminerade p.g.a. etnicitet.

Jamela: Enligt skollagen har Jamela rätt till anpassad undervisning eftersom hon har en funktionsnedsättning. Skolan kan inte skylla på budgeten eller säga att Jamela borde klara målen. Enligt barnkonventionen har hon också rätt att utvecklas utifrån sin förmåga, vilket hon omöjligt kan göra utan anpassad undervisning. Enligt barnkonventionen har varje barn även rätt att få sina åsikter beaktade, vilket skolan inte gör i det här fallet.

Gabriel: Enligt de mänskliga rättigheterna och svensk lagstiftning (diskrimineringslagen)

har alla rätt till sin sexualitet. Religionsfriheten står inte över rätten till sin sexualitet.

Ahmed: Enligt skollagen har skolan skyldighet att vidta åtgärder och motverka alla typer av tendenser till trakasserier och annan kränkande behandling. Det gäller både trakasserier i skolan och på internet eftersom det är elever från skolan som trakasserar Ahmed på internet.

Khalid: Enligt de mänskliga rättigheterna och svensk lagstiftning (diskrimineringslagen) är all diskriminering p.g.a. kön förbjuden. I det här fallet kan det också handla om diskriminering p.g.a. etnicitet, vilket också är förbjudet.

Melissa: Enligt de mänskliga rättigheterna har alla personer rätt att få leva ett liv utan våld. I skolan är det skolpersonalen som har ansvar för barnen, inte Melissa.

Emma: Enligt de mänskliga rättigheterna har Emma rätt till vila och fritid. Hon har rätt att ha tid för sig själv, umgås med sina kompisar i fred och inte hela tiden behöva passa sina syskon. Emma har också rätt till privatliv, vilket betyder att pappan inte får kolla igenom hennes väska och mobil. Föräldrarnas rätt att bestämma över Emma tills hon är 18 år innebär inte att de har rätt att bestämma allt. Emma har rätt att få sina åsikter beaktade, och med ökad ålder och mognad ska föräldrarna ta mer hänsyn till hennes önskemål och privatliv.

Robin: Enligt de mänskliga rättigheterna och svensk lagstiftning (diskrimineringslagen) får ingen bli diskriminerad p.g.a. könsidentitet eller könsuttryck. Robin har juridisk rätt att vara i tjejernas omklädningsrum.

Abbe: Enligt de mänskliga rättigheterna och svensk lagstiftning ska det vid giftermål finnas

fullt samtycke från båda parterna.

Anna och Alejandra: Enligt de mänskliga rättigheterna och svensk lagstiftning (diskrimineringslagen) är all diskriminering på grund av sexuell läggning förbjuden.

Kayla: Enligt de mänskliga rättigheterna och svensk lagstiftning (diskrimineringslagen) får ingen bli diskriminerad p.g.a. könsuttryck dessutom har alla barn och unga rätt att få sina åsikter beaktade. Det betyder att barn och ungdomar ska känna att vuxna lyssnar på dem. Kayla känner sig tryggare med killarna i klassen och det har hon rätt att göra. Läraren skulle ha respekterat Kayla och låtit henne vara med killarna eller gjort någon annan slags gruppindelning.

Sandra och Nohemi: Enligt barnkonventionen och svensk lagstiftning har alla barn rätt att inte utsättas för våld och trakasserier. Om rektorn på en skola får veta att det pågår sexuella trakasserier på skolan har rektorn skyldighet att utreda. Enligt barnkonventionen har alla barn och unga rätt att få sina åsikter beaktade. Det betyder att barn och ungdomar ska känna att vuxna lyssnar på dem, rektorn lyssnade inte på Sandra och Nohemi. Enligt svensk diskrimineringslag är diskriminering p.g.a. av ålder och kön förbjuden, vilket det skulle kunna handla om i det här fallet.

Latifa: Enligt de mänskliga rättigheterna och svensk lagstiftning (diskrimineringslagen) har alla rätt till sin religion och rätt att inte diskrimineras p.g.a. religion. Det finns flera fall i Sverige där tjejer och kvinnor har gjort en anmälan när de blivit förbjudna att använda slöja på sin skola/arbetsplats. De har i de flesta fall vunnit.

Alex: Enligt de mänskliga rättigheterna har alla rätt till sin religion och chefen kan enligt svensk lagstiftning i detta fall ha gjort sig skyldig till diskriminering p.g.a. religion. Även om arbetsgivaren inte är skyldig att godkänna ledighet p.g.a. en religiös högtid, så borde en ledig dag vara möjlig att bevilja eftersom han frågade så långt i förväg. Alex kan med stöd

av sitt fackförbund ta reda på om chefen borde ha tagit hänsyn till det.